

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohtaa olisi täsmennettävä. Laki ei tunnista tilanteita, jossa henkilö itse on rajoittanut osoitetietojen luovuttamista väestötietojärjestelmästä. Selvyyden vuoksi tulisi säätää, että soveltamisalan piiriin kuuluvan toimijan tulisi selvittää, onko henkilöllä turvakielto ja mitä turvakielto sisältää. Niin ikään tulisi selvittää tilannetta, jossa henkilö itse pyytää tietojensa salaamista. Mainitusta asiasta tulee mitä ilmeisemmin tehdä valituskelpoinen päätös.

Asiaa käsittelevästä virkavastuulla toimivasta toimihenkilöstä tulisi voida salata esimerkiksi osoitetiedot. Mainitut osoitetiedot kuuluvat yksityiselämän ja yksityisyyden suojan piiriin eikä tietoa tulisi luovuttaa hallinnon asiakkaalle pyydettäessä.

Vireilläolotieto voi toisinaan sisältää salassa pidettävää tietoa ja sen julkistaminen voi vaarantaa koko salassapidon tarkoituksen. Myöskään tekoälyn merkitystä tiedon sirpaleiden yhdistäjänä ja tulkitsijana ei voida jättää ottamatta huomioon. Tietyistä vireilläolotiedoista, voi helposti tai vähällä vaivalla tietoja yhdistelemällä päätellä salattavan tiedon sisällön. Näin ollen julkisuuslain soveltajan tulisi voida tarvittaessa salata vireilläolotieto.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 17 ja 20 kohdissa säädetään liikesalaisuudesta ja muusta vastaavasta liiketoimintaa haittaavasta seikasta, joka salaamisperusteena edellyttää taloudellisen vahingon syntymistä. Etenkin lakisääteistä työeläketurvaa hoitavat eläkesäätiöt ja eläkekassat ovat toimijoina keskittyneinä tyypillisesti konsernisuhteisen yrityksen työntekijöiden tai tarkkaan määritellyn toimialan ympärille. Liikesalaisuus itsessään on ehdoton salassapitoperuste, mutta muun taloudellista vahinkoa aiheuttavan tiedon osoittaminen voi toisinaan olla hankalampaa. Koska

eläkesäätiöt ja eläkekassat ovat toimijoina pieniä työeläkevakuuttajia, joiden osakkaat ovat helpommin tunnistettavia, julkistettavasta tiedosta pystyy helpommin päättelemään, mikä osakasyritys on tiedon takana. Taloudellisen vahingon osoittaminen voi toisinaan osoittautua työlääksi. Toivomme, että vahinkoedellytyksen osoittaminen salassapitoperusteena poistettaisiin. Joka tapauksessa kohdat tulisi erottaa omiksi alakohdiksi.

Henkilötiedon suoja koskeva 25 vuoden salassapitoaika (julkisuuslain 24 §:n 23 kohta) ei ole riittävä. Vanhuuseläke myönnetään elinajan odotteen mukaisesti vähintään 65-vuotta täyttäneelle, mutta aikaisemmin voimassa olleiden lakien perusteella vanhuuseläke on voitu myöntää myös 61-vuotiaalle. Kun julkisuuslain muutoksen on suunniteltu tulevan voimaan taannehtivasti, tulisivat vanhuuseläkepäätykset julkisiksi monien henkilöiden osalta vielä heidän elossaan ollessaan, mikä ei ole julkisuuslain hengen mukaista.

Tietoturvaohat ovat kasvaneet. Tulisi harkita, sallitaanko erityisestä syistä asiaan liittyvien tietojen salaaminen kasvaneen kyberuhan, tietomuron ja tai tietohäirinnän vuoksi, mikä voi omalta osaltaan vaarantaa tietojen salaamisen ja tietosuojan.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaillaa ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Hanke julkisuuslain soveltamisalan laajennuksesta ehdotetulla tavalla on monin tavoin ongelmallinen. Työeläketurvaa hoitavat yksityisoikeudelliset eläkelaitokset ovat vuosikymmeniä soveltaneet julkisuuslakia viranomaisten toiminnasta annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaisesti vain toimintaan, jossa käytetään julkista valtaa. Tämä on ollut tarkkapiirteinen raja. Yksityisoikeudellisten työeläkelaitosten hoitaessa työeläketurvaan liittyviä tehtäviä on epäselvää, mikä osa niiden toiminnasta on julkisen hallintotehtävän hoitamista. Asia tulisi määritellä tarkkarajaisesti. Asiasta seuraavat myös erilaiset salassapitosäännökset (julkiseen toimintaan liittyvät salassapitosäännökset vs. yksityiseen toimintaan liittyvät salassapitosäännökset). Soveltamisalan sisällön määrittelyä ei voida jättää oikeuskäytännön tehtäväksi varsinkaan, kun esimerkiksi tiedon antamatta jättäminen tilanteessa, jossa se olisi pitänyt antaa, on rangaistavaa.

Tässä tarkoituksessa ongelmia kasvattaa ehdotus, jonka mukaan vuosikymmeniä ei-julkiset asiakirjat tulisivat taannehtivasti julkisuuslain alaiseksi ilman, että asiakirjojen laatijat ovat voineet asiaa tiedostaa, kun asiakirjoja ei ole laadittu julkiseksi tai julkisuutta silmällä pitäen. Tämä myös selvästi lisää hankkeen ongelmallisuutta.

Eläkesäätiöiden ja eläkekassojen yritysosakkaisiin liittyvät tiedot pieninä työeläkevakuuttajina ovat helpommin yhdistettävissä ja identifioitavissa tiettyyn yritykseen/konserniin ja koko työeläkeala toimii kilpaillulla alalla.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

-

Heinström Ismo
Eläkesäätiöyhdistys ESY ry